

Gaan wij te ver met te zeggen dat de razzia's van 6 en 9 februari '43 in psychologisch opzicht een ander Nederland hebben doen ontstaan? Misschien wel, want de werkelijke caesuur ligt niet bij die razzia's maar bij de April-Meistakingen waarin zoveel bloed vloeide. Dat neemt niet weg dat men het effect van de razzia's, vooral van die van 9 februari, moeilijk overschatten kan. In de volle openbaarheid en op klaarlichte dag waren niet-Joden het object van dezelfde drijfjachten geworden die met name in Amsterdam zo vaak op Joden gehouden waren. Dat de Duitsers naar verhouding maar weinig jongeren in handen gekregen hadden, was niet van belang. Honderden hadden zij gegrepen, maar tienduizenden voelden zich opgejaagd en moesten zich gaan schuilhouden – scholieren, studenten, jonge kantoorbedienden, jonge arbeiders: personen, kort en goed, die in dit tijdsgewricht nog volledig tot 'de jeugd' gerekend werden. Op die jeugd had de bezetter jacht gemaakt, naar die jeugd had hij zijn klauwen uitgestrekt. 'Hoe de gemoedstoestand van ieder op dat ogenblik was, kan ik nu', schreef later een ambtenaar die met vele anderen uit het departementsgebouw van Economische Zaken in Den Haag weggevlucht was,

'niet meer beschrijven, maar één gedachte drong tot ieder door: het water staat ons aan de lippen. De terreur van de Duitsers naderde het heilig en het veilig huisje van ieder . . . Nu komt men aan de kinderen. Het waren merkwaardige en toch hartverheffende dagen. Heel Nederland was ineens meer voelbaar dan zichtbaar in rep en roer.'¹

'Meer voelbaar dan zichtbaar' – daar zal wel mee bedoeld zijn dat men zich uit beduchtheid voor represailles onthield van demonstratief optreden tegen de bezetter en zijn handlangers, maar des te duidelijker uiting gaf aan zijn verontwaardiging wanneer men wist dat er geen 'foute' Nederlanders in de buurt waren. Als 'hartverheffend' werden die 9de februari en volgende dagen ervaren doordat opeens een nationale eendracht werkelijkheid werd: een eendracht in verontwaardiging om die wilde jacht op jongeren. Niet anders was het geweest bij de fietsenvordering en, markanter nog, bij het bericht van de executie der vijf Rotterdamse gijzelaars. Executie van gijzelaars wekte in februari '43 al geen krachtige emoties meer (velen waren zich bewust hoe wonderlijk snel zij afstompten) – maar deed zich dan weer een *nieuwe* vorm van bruut Duits ingrijpen voor, dan bleek dat het vermogen tot verontwaardiging onverzwakt aanwezig was.

Niet voor het eerst protesteerden de kerken – wèl voor het eerst kwamen de 'goeden' onder de burgemeesters tot gezamenlijke protesten.

¹ D. Schortinghuis: 'Herinneringen' (1946), I, p. 6-7 (GC, 250 d).